

YOUTH
— 2030

Unga röster från Sveriges landsbygder

Utmaningar, lösningar
och möjligheter.

Innehållsförteckning

Inledning	3
Om Youth 2030 Movement.....	3
Detta ligger till grund för rapporten	4
Centrala teman som lyfts i mötet med unga	5
Ungas framtidsutsikter är beroende av jobb och studier	6
Unga blir begränsade utan kollektivtrafik.....	7
Tillgången till vård är inte jämlik.....	8
Meningsfull fritid behövs för att unga ska må bra	9–10
Begränsande normer och felaktiga stereotyper står i vägen	11
Unga vill vara med och forma samhället	12
Inblick Toppmötet 2023: Ungas rätt att leva och verka i landsbygder	13
Alla unga vill inte till stan!	14
Vad är det bästa med din hemort?	15
Reflektion	16
Två insikter styr kursen	17
Unga längtar efter att det satsas där de bor.....	17
Unga vill vara delaktiga i samhället	17
Vi blickar framåt	18

Inledning

Unga över hela Sverige upplever att vuxna inte lyssnar på dem. Idag känner sig varannan ung inte som en del av samhället och det gäller i ännu högre utsträckning i landsbygder än i storstäder.¹ Unga beskriver att deras erfarenheter och åsikter bortprioriteras, både för att de är unga och för att de inte bor i städer.

Unga i landsbygder möter särskilda utmaningar relaterade till grundläggande levnadsvillkor. Utbudet av fritidsaktiviteter är ofta smalt, möjligheter att engagera sig ideellt är begränsade och kollektivtrafiken är sällan tillgänglig eller anpassad. Det finns ofta begränsningar i tillgång till kvalitativ och trygg vård, samt till breda utbildnings- och arbetsmöjligheter. Det saknas helt enkelt jämlika möjligheter för unga att bo, leva och verka i landsbygder jämfört med i Sveriges städer.

Befolkningen minskar i varannan svensk kommun. Att involvera unga i samhällsutvecklingen kan vara nyckeln till minskad utflyttning och är därför en överlevnadsfråga för många av Sveriges kommuner.

Sedan år 2020 har Youth 2030 Movement mött tusentals unga som bor eller har bott i Sveriges landsbygder. Varje år arrangerar vi ett nationellt

toppmöte där unga och vuxna beslutsfattare möts för att diskutera utmaningar och lösningar som berör unga. Toppmötet 2023 berörde temat Ungas rätt att leva och verka i landsbygder. 50 unga från hela landet delade sina erfarenheter, perspektiv och förändringsförslag gällande ungas villkor.

Youth 2030 Movements arbete fokuserar på att unga själva identifierar och lyfter utmaningar som är relevanta för deras vardag, vilket naturligt leder till att diskussioner främst centreras kring landsbygders svårigheter och problem. Trots detta är vår upplevelse att många unga känner en stark lokalpatriotism och tycker om att leva i landsbygder – och många vill bo kvar på den plats där de vuxit upp.

Denna rapport sammanfattar de centrala teman som har lyfts av unga i idéverkstäder, hackathons, samtal, intervjuer och toppmöten och är ett utrymme för ungas tankar, åsikter och lösningar rörande sina egna livssituationer.

Om Youth 2030 Movement

Youth 2030 Movement är en rörelse av demokratiaktivister, unga ledare, barnrättskämpar och allierade vuxna. Vi förenas av en övertygelse om att det behövs ett maktskifte i Sverige.

Unga människor behöver få – och ta – mer makt och inflytande i samhället. För att det är rättvist. För att det kommer att göra demokratin starkare och bättre.

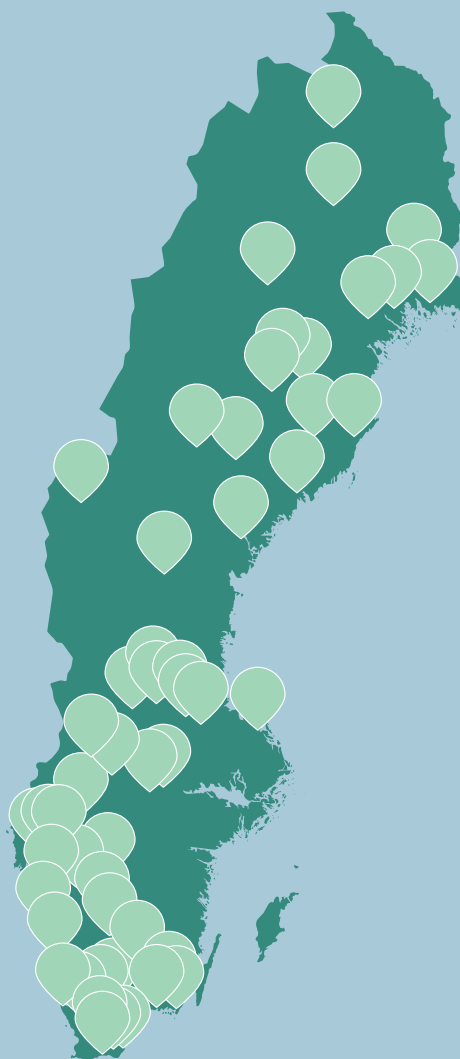
¹Vilka ska med? Ungas sociala inkludering i Sverige. MUCF (2019)

Detta ligger till grund för rapporten

Sedan verksamhetens start år 2020 har Youth 2030 Movement träffat tusentals unga från landsbygdskommuner* runt om i hela landet, totalt 52 kommuner. Ungas förändringsförslag i rapporten kommer från idéverkstäder, hackathons och intervjuer under år 2020–2023, samt från Toppmötet 2023. Vuxnas röster i rapporten kommer från beslutsfattare, som antingen bor eller verkar i landsbygdskommuner eller som på olika sätt jobbar med landsbygdsfrågor, i mötet med unga under faciliterade fokusgrupper och samtal.

Vi har bland annat hållit idéverkstäder, hackathons och samtal med unga

- ✓ i Dorotea och Arjeplogs kommuner samt byområden runt Bodens kommun inom projektet Youth Up North
- ✓ i Malå och Norsjö kommun inom projektet TUTA för demokrati, som handlade om att stärka motorburna ungdomars delaktighet
- ✓ i Region Värmland och Region Västmanland inom satsningar på ungas inflytande och delaktighet i regionala utvecklingsfrågor
- ✓ i Munkfors och Falköping i ett projekt om kommuners strukturer för ungas inflytande och delaktighet
- ✓ från Gällivare, Överkalix, Piteå och Älvsbyn i ett projekt kring landsbygder och kompetensförsörjning i Västerbotten och Norrbotten
- ✓ i Bjuvs kommun inom ett projekt som handlar om föreningsliv och fritidsaktiviteter i landsbygder
- ✓ under Toppmötet 2023 på tema Ungas rätt att leva och verka i landsbygder, till vilket 50 unga från hela Sverige reste för att diskutera landsbygdsfrågor
- ✓ på fritidsgårdar, EPA-träffar, Coop-parkeringar, idrottsaktiviteter, skolor och i kommunhusen runtom i Sverige.

*Youth 2030 Movement har valt att använda Tillväxtverkets indelning av olika kommuntyper för att definiera begreppet landsbygder.

Följande kommuntyper räknas in: Glesa blandade kommuner, Tätortsnära landsbygdskommuner, Glesa landsbygdskommuner samt Mycket glesa landsbygdskommuner.²

² Städer och landsbygder, Tillväxtverket (2021)

Centrala teman som lyfts i mötet med unga

Vad anser unga i landsbygder vara viktiga faktorer för att trivas och stanna på sin hemort? Genom att svara på frågor som "Ser du en framtid på din ort?" och "Vad skulle förbättra ditt liv där du bor?" lyfter unga nyckelfaktorer som påverkar deras beslut att stanna i, eller flytta tillbaka till, landsbygder.

De centrala teman som framkommit i mötet med unga inkluderar:

Utbildning
och jobb

Kollektivtrafik

Vård

Fritid

Normer

Delaktighet
och inflytande

Utifrån dessa teman och ungas reflektioner drar vi på Youth 2030 Movement några viktiga slutsatser:

1. För att unga ska vilja, och kunna, bo och verka i landsbygder krävs ett utökat utbud av, och god tillgång till, vård, utbildning och jobbmöjligheter.
2. Effektiva och anpassade transportmöjligheter är nödvändigt för att kunna ta sig till aktiviteter, utbildning, jobb och vård – och i förlängningen för att kunna känna frihet, må bra och utvecklas.
3. Det finns ett stort behov av ett bredare aktivitetsutbud för unga och möjligheter för en mångfald av hobbies och intressen.
4. Ett aktivt arbete måste göras för att motverka begränsande normer och förändra stereotyper kring landsbygder och människorna som bor där.
5. Unga vill inkluderas i samhällsfrågor och att deras röster ska höras – vuxna måste lyssna.
6. Lugnet, gemenskapen och naturen lockar; alla unga vill inte flytta till städerna.

I denna rapport dyker vi djupare in i dessa insikter och lyssnar till när unga själva berättar.

Ungas framtidsutsikter är beroende av jobb och studier

Utbildning och jobb är två avgörande faktorer för ungas framtidsplaner. Alla unga i Sverige har enligt skollagen rätt till likvärdiga förutsättningar till utbildning³, men så ser det inte ut idag. Skolor utanför de större tätorterna är mest utsatta, där framförallt glesbygdens skolor har färre procent unga som går ut med gymnasiebehörighet jämfört med storstadsregioner och större städer.⁴ Inom högre utbildning finns också betydande skillnader: i glesbygdskommuner har endast 27 procent i ålderskategorin 25–64 år någon form av eftergymnasial utbildning – jämfört med storstadskommunerna där hälften av alla i samma åldersspann har eftergymnasial utbildning.⁵

Ungdomar som växer upp i landsbygder måste dessutom ofta lämna sin hemort redan i tonåren för att få en grundläggande gymnasial utbildning, vilket innebär både möjligheter såväl som ekonomiska och sociala utmaningar. Dessa konsekvenser utgör en stor skillnad i villkor för unga som växer upp i landsbygder, jämfört med unga som växer upp i storstäder.⁶

Ilayda, ungdom uppväxt i Dorotea, var tvungen att flytta hemifrån redan vid 15 års ålder för att gå gymnasiet. Hon upplever att det har begränsat hennes möjligheter att ha en bekymmerslös ungdomstid.

”Jag flyttade hemifrån när jag var 15, jag har bott ensam i fyra år. Jag kastades ut i verkligheten i ganska tidig ålder vilket har resulterat i att man inte riktigt fått leva tonårslivet som alla pratat om. Det har varit där, men jag upplever att jag inte fått vara barn nog länge, på grund av omständigheterna.”

I Youth 2030 Movements möten med unga i landsbygder ser vi att många delar Ilaydas upplevelser – de känner att deras framtidsmöjligheter starkt begränsas av den smala tillgången till utbildning.

”Utbudet på utbildningar stoppar mig från att flytta tillbaka.”

UNGDOM, YOUTH 2030 MOVEMENTS TOPPMÖTE 2023

Möjligheter på arbetsmarknaden utgör en liknande utmaning. Många unga uttrycker att de vill stanna i sin hemort, men upplever att bristen på jobb hindrar dem från att göra det.

”Jag vill inte flytta härifrån men det finns inga jobb här som jag vill ha.”

HÖGSTADIEELEV, ÖVERKALIX

Emmanuela från Norsjö beskriver detta dilemma: "Jag tror inte att jag kommer bo i Norsjö om tio år, tyvärr, jag tror inte att det finns möjligheter i nuläget. Jag vill jättegärna plugga på universitetet, och det närmsta härifrån är två timmar bort. Man har ingen möjlighet, man måste flytta någonstans."

I idéverkstäder, hackathons, samtal och intervjuer lyfter unga sina egna förslag på hur utmaningarna kring utbildning och arbete kan förbättras:

- ✓ Öka stödet och resurserna för utbildningssystemet i landsbygder.
- ✓ Möjliggör tillgänglig och flexibel utbildning i hela Sverige.
- ✓ Stärk det lokala näringslivet genom att stödja små företag i deras tillväxt.
- ✓ "Om det vi vill ha finns på orten så behöver vi ju inte ta oss till andra ställen. Nyckeln är fler jobb, för då flyttar fler hit, och då etableras det fler aktiviteter."

³Skollagen (2010:800), Riksdagen

⁴Skolkarta, Berättarministeriet (2023)

⁵Städer och landsbygder: forskning, fakta och analys. Tillväxtverket (2020)

⁶Landsbygdens unga: Utbildning, plats och delaktighet, Göteborgs universitet. Öhm, Elisabeth (2017)

Unga blir begränsade utan kollektivtrafik

I Youth 2030 Movements möten med unga i landsbygder återkommer frågan om kollektivtrafik gång på gång. Unga vittnar om hur bristande busslinjer och icke-anpassade tidtabeller leder till att de tvingas avstå från saker de vill göra. De upplever sig låsta och begränsade när möjligheten att delta på olika aktiviteter styrs av vad som tajmar med när bussarna går. Utöver tajmingaspekten upplever de också stress över att ständigt behöva planera efter bussar som sällan går – om alls. Stressen spiller ofta över på hela familjen.

Vissa unga väljer att köra A-traktor, EPA, somen konsekvens av den bristande kollektivtrafiken. Där återkommer dock istället höga bränslepriser som ett begränsande hinder.

”Busstider är ett problem. Har man inte föräldrar som kan skjutsa eller en kompis med EPA så kan man inte göra så mycket, och då kan man inte ta del av utbudet som finns i centralorten.”

UNGDOM, YOUTH 2030 MOVEMENTS TOPPMÖTE 2023

Ungas svårigheter att ta sig runt i kommunen och till andra platser skapar ett utanförskap mellan de som kan och de som inte kan resa lokalt. Det är inte bara en transportfråga utan en fråga om frihet och jämlikhet. Under Youth 2030 Movements Toppmöte 2023 lyfte en majoritet av de deltagande ungdomarna just förstärkt kollektivtrafik som lösning på många utmaningar – allt från isolering och psykisk ohälsa till meningsfull fritid och skola. När unga bor på en plats med få invånare och begränsat eller smalt aktivitetsutbud blir det mycket viktigt att det finns tillgängliga och anpassade färdmedel för att kunna medverka i fritidsaktiviteter, delta i föreningslivet, gå i skolan och jobba.

”Jag gillar platsen jag bor på, men det är så jobbigt att det är så långt till allt.”

UNGDOM, STORFORS

De stora fysiska avstånden i landsbygder är svåra att göra någonting åt – och är dessutom en faktor som många unga uppskattar ur andra aspekter – men när verktyg och lösningar som erbjuds inte fungerar för unga blir avstånden mer negativa än positiva.

”Om man vill ha en hobby så finns det inte så mycket här, då måste man kunna åka någonstans. Har man inga pengar kan man inte ta sig någonstans.”

UNGDOM, STORFORS

”Det är en pain att vänta på busstider som inte är anpassade efter oss.”

UNGDOM, YOUTH 2030 MOVEMENTS TOPPMÖTE 2023

I idéverkstäder, hackathons, samtal och intervjuer lyfter unga sina egna förslag på hur utmaningarna kring kollektivtrafiken kan förbättras:

- ✓ Bygg ut kollektivtrafiken för mer levande landsbygder.
- ✓ Tillgänglighetsanpassa kollektivtrafiken.
- ✓ Gör kollektivtrafiken gratis för alla under 26 år.
- ✓ "Rättvis kollektivtrafik! Istället för skjuts låt mig åka buss, utan att gå i konkurs".

Tillgången till vård är inte jämlik

Frågan om att kunna röra sig fritt handlar inte bara om frihet och fritid, utan även om att få sina grundläggande behov tillgodosedda. Det handlar både om att kunna ta sig till skola och jobb, men även om tillgången till vård – som i landsbygder ofta ligger långt bort eller är bristfällig.

Utöver långa avstånd med bristande kollektivtrafik är få vårdtider och tabun kring att prata om psykisk ohälsa utmaningar som dyker upp när vi pratar om vård med unga. Långa köer till BUP lyfts som ett stort problem, och att föräldrar måste ta ledigt för att köra dem dit eftersom det ligger så långt bort. Att bo i ett litet samhälle innebär också att man kanske känner eller är bekant med vårdpersonalen, exempelvis skolsköterskan – det kan vara grannen eller kompisens mamma.

I samtal med unga vuxna som har flyttat ifrån sin hemort på landsbygder lyfts ofta vårdservice som en av anledningarna till varför de flyttade.

”Det finns ingen BB, mödravård, psykolog, tandvård eller möjlighet till snabb vård.”

UNGDOM, YOUTH 2030 MOVEMENTS TOPPMÖTE 2023.

”Det är läskigt att prata med skolsköterskan och det är tre månaders väntetid på att få prata med nån annan.”

UNGDOM, YOUTH 2030 MOVEMENTS TOPPMÖTE 2023.

I skuggan av dagens skenande problematik kring ungas psykiska hälsa⁷ utgör vårdproblematiken en kritisk utmaning för unga på Sveriges landsbygder.

I idéverkstäder, hackathons, samtal och intervjuer lyfter unga sina egna förslag på hur utmaningarna kring vården kan förbättras:

- ✓ Stärk elevhälsan på skolorna, det är en första väg in. Exempelvis med en kurator som finns på plats under alla skoldagar och har kunskap om alla frågor.
- ✓ Mobila vårdteam och digitala vårdtjänster – statligt, privat och analogt.
- ✓ Det måste finnas tillgång till ungdomsmottagning, elevhälsa, sjukvård och specialistvård – särskilt i relation till dagens ökande problematik kring psykisk ohälsa.
- ✓ Samhällsservicen behöver fungera och vara lika för alla, även för barn och unga.
- ✓ Ge bonus till privata aktörer som vill etablera sig i landsbygder.
- ✓ Statligt bidrag ska ges utifrån behov, inte invånarantal.

⁷ Hur mår vi psykiskt – egentligen?, Mind (2019)

⁸ Att inte bara överleva, utan att faktiskt också leva, MUCF (2023)

Meningsfull fritid behövs för att unga ska må bra

En meningsfull fritid är centralt för ungas välbefinnande. Organiserade fritidsaktiviteter associeras dessutom med hög närvaro och goda betyg i skolan – en följd som skulle kunna förklaras av att fritidsaktiviteter kan ge kontakt med förebilder och utveckling av sociala färdigheter som samarbete, självkänsla, självdisciplin, ledarskap och en känsla av medborgerligt engagemang.⁹

I Youth 2030 Movements samtal med unga i landsbygder lyfts att kompisar, hobbyer, organiserad idrott, gymträning och EPA-träffar är viktigt för att de ska må bra; aktiviteterna erbjuder möjligheter att tänka på annat, skratta, se framgångar och utvecklas. Relationer spelar en stor roll i detta, vilket understryker vikten av att skapa och underhålla en social fritid.

Många unga i landsbygder upplever dock ett smalt aktivitetsutbud inom kommunen och att möjligheterna till en meningsfull fritid brister. Detta utgör en påtaglig skillnad mellan unga som växer upp i landsbygder jämfört med unga som växer upp i större städer.¹⁰ Unga vi träffar vittnar om en känsla av att det "händer för lite" och att vissa grupper av unga blir exkluderade på grund av deras intressen. Det målas upp en smal intressekorridor där vissa aktiviteter, ofta hockey, fotboll, friluftsliv och motorsport dominerar. Unga med andra intressen, såsom samhällsfrågor, kultur och skapande känner ofta att de står utanför.

Föreningslivet är viktigt för barn och unga och är en arena för gemenskap. Det kan även fungera som demokratiskola och bidra till att utveckla viktiga färdigheter och ge socialt kapital för framtiden.¹¹

”Vi har byggt upp föreningen från i stort sett ingenting och har idag etablerat ett bra kontaktnätverk med många tjänstemän och med många relevanta aktörer i samhället.”

I ett samtal med William Rantala från Molkom, berättar han vad han fått vara med om under sin tid som föreningsordförande i Vi Ungas lokala förening. Han berättar att de bästa lokala evenemangen är de som han själv är med och arrangerar med föreningen.

”Vi har några aktiviteter som vi arrangerar varje år, som ett motionslopp som blivit ett årligt event. Och en innebandycup. Det är de aktiviteterna jag tycker är bäst. Jag och föreningen har kunnat starta många aktiviteter här och vi har fått mycket stöttning av invånarna.”

Civilsamhället har dock generellt svårt att nå ut till unga i landsbygder då det saknas verktyg och resurser. Ofta är det inte lönsamt att arrangera sporadiska engagemang, vilket leder till att föreningar minskar sin närvaro i landsbygder.

”Jag kände ingen som hade samma intressen som mig. Jag är uppvuxen i Dorotea, med 2 500 invånare, och i min klass så var väl jag den enda, som jag kände till, som var intresserad av samhällsfrågor. Jag pratade aldrig om såna saker med jämnåriga.”

JENNY, UNGDOM FRÅN DOROTEA

”Det finns ingen med samma intresse som jag.”

UNGDOM, YOUTH 2030 MOVEMENTS TOPPMÖTE 2023

”Det finns bara sport.”

UNGDOM, ÖVERKALIX

⁹ Ungdomars fritidsaktiviteter: Deltagande, möjligheter och konsekvenser. Alstam, Kristina et al. (2020)

¹⁰ Ungas rätt till meningsfull fritid, MUCF (2020)

¹¹ Det civila samhället och kulturarvet, Linköpings Universitet. Harding, Tobias (2012)

”När det inte finns så mycket att göra dras folk till sämre saker.”

UNGDOM, STORFORS

Alexander från Dorotea har en annan synvinkel, där han känner att hans intressen för idrott och datorspel väl tillgodoses i hans kommun. Han pekar på den nya ungdomsgården som en viktig plats för de som önskar umgås utan att idrotta. "Jag har inte saknat så mycket, för jag spelar datorspel hemma själv och jag sportar och tränar och idrottar. Och det är en väldigt, väldigt bra kommun att bo i om du gillar idrott. Vi har jättemycket: fotbollsträning, bandy, simning, gym – vi har allt möjligt om du gillar att träna. Det är därför ungdomsgården är ett så bra steg, för de som vill umgås men inte idrottar."

I idéverkstäder, hackathons, samtal och intervjuer lyfter unga sina egna förslag på hur utmaningarna kring fritid kan förbättras:

- ✓ Fler mötesplatser och fritidsaktiviteter för barn och unga.
- ✓ Ha en fritidsbank i alla svenska kommuner.
- ✓ En viss summa per barn ska öronmärkas för kultur och fritid.
- ✓ Gratis kollektivtrafik för unga så man kan åka till aktiviteter.
- ✓ Gratis aktiviteter för unga utan förkunskapskrav.

”Många tror att de redan vet vad ungdomar vill, utan att ha frågat.”

MIMMI, UNGDOM FRÅN BODEN

I våra samtal med vuxna beslutsfattare under fokusgrupper och workshops delar de till stor del ungdomarnas uppfattning och föreslår liknande åtgärder: att skapa mötesplatser och aktiviteter som speglar ungdomars önskemål, anordna informationsträffar för att informera om tillgängliga resurser, stödja ungdomars egna initiativ och föra en aktiv dialog med unga för att gemensamt planera och genomföra aktiviteter. En breddning av utbudet av aktiviteter för att täcka ett bredare spektrum av intressen framhålls också som en viktig åtgärd.

Begränsande normer och felaktiga stereotyper står i vägen

Unga som växer upp i landsbygder möter unika utmaningar även när det gäller sociala normer. Den ofta begränsade möjligheten att utöva en bredd av intressen gör det svårt för många att uttrycka sig själva och känna att de passar in. Denna situation förvärras av en brist på mötesplatser och möjligheter att organisera sig kopplat till samhälls- eller identitetsfrågor, eller engagera sig i föreningslivet.

Ett tydligt exempel på problematiken kring normer är den totala avsaknaden av mötesplatser för unga HBTQI+-personer i alla Sveriges landsbygdkommuner.¹²

Vi har träffat unga som vittnar om lokala normer som att man inte ska tro att man är bättre än någon annan, att man inte ska sticka ut och att man blir dömd när man visar engagemang. Detta kompliceras ytterligare av normer som stigmatiserar dem som trots allt vill bryta mot etablerade mönster om hur man ska vara och vad man ska göra.

”Det finns inte utrymme för att vara annorlunda.”

UNGDOM, YOUTH 2030 MOVEMENTS TOPPMÖTE 2023

I Youth 2030 Movements verksamhet uttrycker unga att det också är svårt att "ändra" sig när man vuxit upp tillsammans, och att det dessutom kommer få nya unga till orten. Man upplever att det är svårt att ta sig ur det fack man blivit tilldelad eller den grupp man hamnat i. Normerna och förväntningarna som etableras tidigt blir således svåra att bryta.

Ytterligare en utmaning är de negativa stereotyper som möter unga i landsbygder. Snabb befolkningsminskning bidrar till en social norm att "unga vill flytta", vilket kan leda till en känsla av exkludering för de som stannar kvar.¹³ Dessa ungdomar kan uppleva sig som, eller upplevas av andra som "förlorare", "passiva" och "initiativlösa".

Unga uttrycker återkommande en frustration över de stereotyper som finns kring livet i landsbygder. Det handlar ofta om hur media pratar om landsbygder; att man ofta gör narr av människor med dialekter som inte tillhör storstäderna, att man porträtter personer från landsbygder som "dumma" och "obildade" och att man skämtar om EPA-kultur och "norrlänningar". "På landsbygden bor bara bönder som kör EPA utan ambitioner", säger en av ungdomarna på Toppmötet 2023.

”I Skellefteå är det mycket EPA och så, och det är nog det man tänker på när man tänker på landsbygd i Norrland. EPA och bönder. Man tänker att man nästan är lite bättre än de som bor på landet, om man bor i städerna.”

EMMANUELA, UNGDOM FRÅN NORRSJÖ

I idéverkstäder, hackathons, samtal och intervjuer lyfter unga sina egna förslag på hur utmaningarna kring normer kan förbättras:

- ✓ "Vi på landsbygder finns! Vi ska synas och höras i media."
- ✓ Inkludera lokala nyheter och perspektiv i nationella rapporter och kvotera in dialekter i riksmidia för att öka igenkänningen, och skifta sättet som man pratar om landsbygder till att prata med landsbygder.
- ✓ Fler journalister från landsbygder i nationell media.
- ✓ Mediekunskap i skolan. Att ta makten över sin berättelse, granskning och kritiskt tänkande, och nyheter i undervisningen.

Stereotypen av landsbygder som porträtteras i media är ofta antingen nedsättande om personerna som bor där – eller idylliska naturskildringar. Det är sällan som bilden av landsbygder får vara bred och visa upp alla delar av hur livet faktiskt är.

”De ser oss som ointelligenta, ointresserade – något som är långt ifrån sanningen. Det är fruktansvärt vilken syn folk där nere har på oss här uppe. Jag tror att det är jättesvårt för storstadsbor att förstå vilket liv vi lever, om man inte själv lever det.”

ILAYDA, UNGDOM FRÅN DOROTEA

¹² Delrapport 1: Stärka förutsättningarna att skapa mötesplatser för unga hbtq-personer, MUCF (2020)

¹³ Entreprenörskap för en levande landsbygd. Familjen Kamprads stiftelse (2019)

Unga vill vara med och forma samhället

Trots ökat engagemang i samhällsfrågor växer klyftan mellan unga och det demokratiska systemet. Dialogen mellan unga och beslutsfattare ökar, men kopplingen till de processer där beslut tas minskar.¹⁴ Bara två av tio unga vet hur de kan påverka sina lokala beslutsfattare.¹⁵ Detta utgör en växande samhällsutmaning som många kommuner och regioner idag saknar lösningar på.

Det finns en påtaglig skillnad mellan landsbygd och storstad i denna fråga; knappt hälften av unga i Sverige känner sig inkluderade i samhället och denna andel är ännu lägre i landsbygder (och utsatta områden) jämfört med i städerna.¹⁶

Delaktighet är viktigt för ungas självkänsla och välbefinnande samt för ett jämlikt och demokratiskt samhälle. "Det är lättare att tro på framtiden om man är delaktig där man bor" är ett citat från en ungdom som belyser hur viktigt det är att känna sig delaktig för att må bra och känna framtidstro.

I Youth 2030 Movements samtal med unga återkommer ofta känslan av att deras åsikter inte tas på allvar och att vuxna inte lyssnar. Unga upplever dessutom ofta att de blir dubbelbelastade av beslutsfattare i frågor kring inflytande – de blir förbisedda både för att de bor i landsbygder och för att de är unga. Vuxnas bild av unga i landsbygder får konsekvenser för engagemanget i samhällsfrågor, och riskerar även att internaliseras hos ungdomarna själva och bli en grogrund för känslor som att de inte är värda att lyssnas på.

”För att en person från en liten by trodde jag inte hade tillräckligt nog vikt för att skapa en stor förändring.”

ALEXANDER, UNGDOM FRÅN DOROTEA

”I samhället, hur det är uppbyggt och vad som ska finnas för unga påverkas vi ju rätt mycket av, men har typ inget att säga till om. De gissar ju vad unga vill ha istället för att fråga oss och lyssna.”

UNGDOM, MALÅ

”Ofta känner man ju att de vuxna hör oss inte. De ser oss, men de tar inte in det vi säger 'jamen vi behöver det där för en förändring blablabla'. Antingen så är de upptagna med annat, de engagerar sig inte i det vi säger, de lyssnar inte på vårt språk. De tar sig inte tid till att lyssna på problemet eller det vi vill säga.”

ESTER, UNGDOM FRÅN MUNKFORS

I idéverkstäder, hackathons, samtal och intervjuer lyfter unga sina egna förslag på hur utmaningarna kring delaktighet och inflytande kan förbättras:

- ✓ För att känna sig som en del av samhället behöver man få tillgång till mer makt i skolan och samhället. Man behöver få information om hur man kan påverka.
- ✓ Mer öronmärkta resurser till studie- och bildningsförbund för att möjliggöra exempelvis ungdomsdrivet engagemang, mötesplatser och podcast studios.
- ✓ Införskaffa ett landsbygdsråd för riksdagen/regeringen: bollplank för politiker.
- ✓ Utveckla metoder med nationell standard för barn/ungas inflytande.
- ✓ Unga till riksdagen, politiker till skolan.
- ✓ Fler vuxna på ungas arenor.
- ✓ Alla myndigheter ska jobba tillsammans för ungdomsinkludering.
- ✓ Stärkt statligt stöd till idrott, kultur och civilsamhället.

Metod för ungdomsinflytande

- Youth 2030 Movement har utvecklat en metod som utgår från att unga sätter agendan, med moment där unga och beslutsfattare samskapar lösningar som därefter förverkligas. Vi ser stor effekt av att lokala ungdomar anställs av kommun eller region för att implementera metoden och för att fungera som brygga mellan unga och beslutsfattare.

¹⁴ Ungas inflytande: Ungas inflytande i den lokala beslutsprocessen, MUCF (2019)

¹⁵ Goda levnadsvillkor för många, men inte för alla, MUCF (2021)

¹⁶ Vilka ska med? Ungas sociala inkludering i Sverige, MUCF (2019)

Inblick Toppmötet 2023: Ungas rätt att leva och verka i landsbygder

Varje år bjuder Youth 2030 Movement in till ett toppmöte där unga och vuxna beslutsfattare möts under en heldag för att belysa ungdomsfrågor, diskutera och lära av varandra. Under Youth 2030 Movements verksamma år har vi träffat hundratals unga som bor eller har bott i landsbygder; det var dags att lyfta deras röster på ett nationellt plan, varför 2023 års toppmöte fick temat Ungas rätt att leva och verka i landsbygder. Mötet belyste de ojämlika förutsättningar som finns för ungas möjligheter till att bo, leva och verka i landsbygder. Med en alltmer avtagande befolkning i många kommuner blir behovet av ungas engagemang och involvering allt större, både för att motverka trenden men också för att skapa ett mer jämlikt Sverige.

Tillsammans med en styrgrupp bestående av fem unga experter, som alla bor i landsbygder runt om i Sverige, planerades 2023 års toppmöte med stöd av Bonniers Familjestiftelse, Erasmus+ och Stiftelsen Chelha.

50 unga från hela Sverige och 30 vuxna beslutsfattare som bor eller verkar i landsbygdskommuner – eller som på olika sätt jobbar med landsbygdsfrågor – möttes i Stockholm i syfte att öka förståelsen för den problematik som unga i landsbygder möter.

Tolv blandade grupper av unga och vuxna arbetade under flera timmar med workshop-metoden Hackathon. Grupperna guidades genom en serie övningar där de djupdök i landsbygders unika utmaningar med målet att landa i slagkraftiga förändringsförslag.

Under dagen skapades 57 förändringsförslag utifrån de åtta prioriterade teman som identifierats av unga. Bland förslagen finns allt från avgiftsfri kollektivtrafik för alla under 26 år till statligt bidrag utifrån behov och inte invånarantal.

” Vi förstår att det inte är enkelt – det enda vi ber om är att få vara en del av lösningen. Låt oss vara delaktiga i att utveckla de platser som vi alla bryr oss om. ”

STYRGRUPPEN, YOUTH 2030 MOVEMENTS TOPPMÖTE 2023

” Toppmötet blev en påminnelse om att vi behöver se över hur vår egen myndighet arbetar med ungas inkludering. Hur vill unga att strategin ser ut 2030? Vi behöver ungdomssäkra verksamheten. ”

CHRISTINA NORDIN, GENERALDIREKTÖR PÅ JORDBRUKSVERKET

Alla unga vill inte till stan!

Trots en rådande urban norm som framhäver staden som urbilden för att lyckas och landsbygder som en plats utan möjligheter, finns det många unga som inte dras till storstadslivet. I Youth 2030 Movements möten med unga lyser ofta en stolthet kring den egna orten igenom. Många unga uppskattar livet i landsbygder, där gemenskap, trygghet och en lugnare tillvaro ses som unika värdefulla fördelar. Det beskrivs som "mer fritt" och att det finns möjlighet att bejaka fritidsintressen som inte är tillgängliga i stan – såsom att åka skoter och vara i naturen. Många unga är glada över att ha växt upp utanför storstäderna och vill fortsätta bo, leva och verka i sin hemort.

Naturen, trygghet och lugnet är några av de viktigaste värdena unga lyfter med att bo i landsbygder.

Vuxna beslutsfattare lyfter i samtal hur kommuner måste våga profilera sig och visa upp de unika värden som bara landsbygder kan erbjuda.

”Det är bra att skolan är liten, alla känner alla!”

UNGDOM, HALLSTAHAMMAR

”Så jag känner i alla fall att naturen och allt som händer är lockande. Och sen så familj och vänner, och lugnet. Det är liksom ... storstaden är ingenting som intresserar mig.”

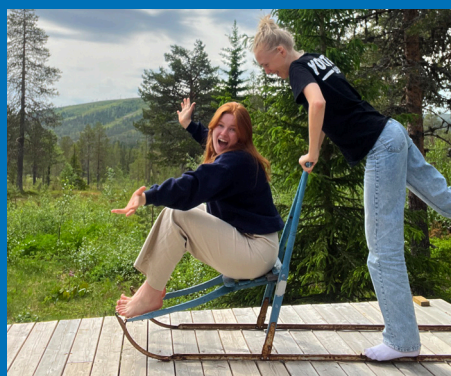
JULIA, UNGDOM FRÅN BODEN

”Jag tycker om Arjeplog. Ju äldre jag blir desto mer tycker jag om det nästan. För det händer ju ibland att man måste fara till stan och shoppa, men jag tycker det är lite stimmigt i stan. Jag tycker om lilla Arjeplog. Och så känner jag att jag har ju motorer som intresse, och lastbilar och sådär. Så jag har jobb här i Arjeplog om jag går maskin och transport på gymnasiet. Som jag ju ändå har ett intresse för.”

MARKUS, UNGDOM FRÅN ARJEPLOG

”Jag har bott i Stockholm innan, så jag vet hur det är att bo på ett stort ställe, och jag vet att många som har bott här i hela sitt liv tänker att de vill åka, eller bo, på ett större ställe för att de kommer ge dem mer. Medans jag själv känner tvärtom, att det har gett mig mer att flytta till ett ställe där det bor 5 000 personer.”

TIMJA, UNGDOM FRÅN NORSJÖ

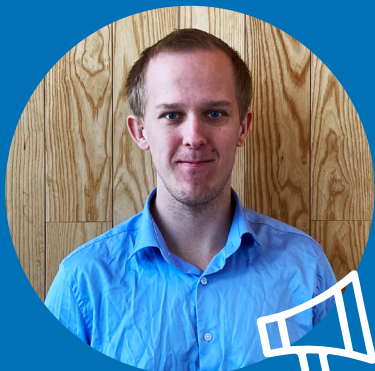
”Det kommer tyvärr bli så att jag flyttar hemifrån sen när jag vill plugga vidare efter gymnasiet. Men Dorotea kommer alltid vara mitt hem, och det är alltid dit jag kommer vända mig till, jag har alla mina vänner och min familj och allt där. Så det kommer ju alltid vara hemma liksom.”

ILYADA, UNGDOM FRÅN DOROTEA

”De flesta som bor här är ju som friluft-intresserade eller kanske spelar innebandy eller jagar. Då har man liksom sina fritidsintressen, de finns ju liksom. Så jag upplever att många är väl kanske inte så brydda om att påverka samhället för att man tycker att man har det ganska bra.”

LUDVIG, UNGDOM FRÅN ARJEPLOG

Vad är det bästa med din hemort?

”Att det är så stor gemenskap och att vi inte är så många. Alla känner alla, och det ger unika möjligheter till att starta initiativ. Alla sluter upp och stöttar varandra. Jag och föreningen har kunnat starta många aktiviteter här och vi har fått mycket stöttning av alla i Molkom.”

WILLIAM, MOLKOM

”Att det är så otroligt tryggt! Det är långt ifrån skjutningar, bomber och drama. Du hör inte en ambulans eller polisbil. Unga kan vara vakna och driva runt i byn hela natten lång, det finns ingen fara.”

ILAYDA, DOROTEA

”Det finns så otroligt många eldsjälarna i Norsjö, alltså verkligen jättemånga. Inom volleybollen finns det otroligt många eldsjälarna som jobbar så hårt. Inom kulturskolan också, de är helt fantastiska. Och de som jobbar på skolan och på fritidsgården, de är också så otroliga. Det går inte att hitta så många eldsjälarna på samma plats någon annanstans. Det känns som när man jobbar eller växer upp i landsbygder, man blir nästan en eldsjäl automatiskt.”

EMMANUELA, NORSJÖ

Reflektion

Unga som växer upp i landsbygder upplever att deras erfarenheter och åsikter i samhället bortprioriteras på grund av att de är unga och för att de inte bor i städer. Dessutom möter de utmaningar i att få sina grundläggande behov tillgodosedda och växer upp med ojämlika möjligheter till att bo, leva och verka, jämfört med de unga som växer upp i tätorter.

Arbetsmarknad, utbildning och kompetensförsörjning ligger ofta nära till hands när man reflekterar kring landsbygders utmaningar. Men efter år av möten med unga i landsbygder uppfattar vi på Youth 2030 Movement att dessa frågor inte utgör de enskilt största hindren mot att bo, leva och verka i sin hemort. Unga lyfter istället att dessa är faktorer som tillsammans med många andra spelar in för möjligheten att kunna leva, ha en fritid och ett arbetsliv lokalt. Här ser vi att det saknas helhetssyn i debatten om hur vi möter utmaningen med en allt glesare landsbygd, men också i frågan om vad som bidrar till att göra Sverige till ett mer jämlikt land för alla.

Att prata om vad som är ett gott liv, med både unga och vuxna, är viktigt för att se helhetsbilden av hur vi kan skapa mer levande landsbygder. Vi ser att många kommuner lyfter en ökande psykisk ohälsa bland unga, och genom forskning kopplas också hälsobegreppet ihop med känslan av meningsfullhet, sammanhang och välbefinnande. I samma forskning betonas också att hälsa är "inte ett mål i sig, utan ett medel för att identifiera och realisera önskningar, tillfredsställa behov och påverka/delta i samhället".¹⁷ Att se landsbygdsutveckling och kompetensförsörjning som pusselbitar i en större fråga som handlar om vad som är ett gott liv – tror vi kan göra att man lokalt kan kraftsamla kring frågorna på innovativa och mer hållbara sätt.

I den här rapporten har vi bland annat beskrivit hur unga ofta lyfter utbudet av aktiviteter på sin hemort som bristande. Särskilt utmanande är det för de som inte passar in i gängse norm och som inte delar de majoritetsintressen som aktiviteter på orten centrerar kring. När vi pratar med vuxna beslutsfattare i olika forum observerar vi dock en tydlig dissonans mellan ungas uppfattning om möjligheter på sina hemorter och de möjligheter som faktiskt finns och erbjuds av kommuner och andra aktörer. Detta understryker behovet av att etablera effektiva kommunikationskanaler som når och engagerar unga, och att säkerställa att de åtgärder och möjligheter som erbjuds är relevanta och tillgängliga för dem. Det är viktigt att kommuner och andra lokala aktörer inte bara utformar sina strategier baserat på antaganden om ungas behov, utan aktivt involverar dem i processen för att säkerställa att deras röster blir hörda och deras behov tillgodosedda.

När vi arbetar tillsammans med beslutsfattare och unga runtom i landets landsbygdskommuner blir det tydligt att unga och vuxna delar bilden av orter som sakta dör ut – men att unga på ett helt annat sätt också beskriver känslorna kopplat till att leva i det. I samtal med unga tar sig hindren för att leva, bo och verka tydliga konkreta former kring hur det påverkar just dem – medan det i samtalen med vuxna oftast lyfts till en samhällelig nivå, där konsekvensen "Vi som kommun kommer inte existera om det här inte löser sig" ständigt återkommer.

Att engagera och investera i unga människors framtid är avgörande för att motverka negativa befolkningstrender och för att bygga samhällen där unga inte bara överlever, utan trivs och utvecklas. Genom att ta med ungas röster och perspektiv i dessa diskussioner kan vi bidra till att skapa en mer inkluderande och hållbar framtid för landsbygderna. Detta arbete är inte bara en investering i ungdomarnas individuella framtid, utan också i framtiden för hela landsbygdens samhällsstruktur.

¹⁷ Landscapes of care and despair for rural youth: a qualitative study in the northern Swedish 'periphery', *International Journal for Equity in Health*, BioMed Central, Jonsson, Frida et al. (2020)

Två insikter styr kursen

Samtalen med unga genom dessa fyra år landar i två starka insikter: längtan efter investeringar i hemorten och strävan efter verklig delaktighet. Deras samlade erfarenhet vägleder oss mot en framtid där ungas röster inte bara hörs utan också får verklig genomslagskraft och där deras visioner om framtiden blir en integrerad del av samhällsutvecklingen. Denna rapport speglar ungas människors längtan och strävan att se sina hemorter blomstra och av att vara självklara i formandet av levande landsbygder.

1. Unga längtar efter att det satsas där de bor

Unga på Sveriges landsbygder uttrycker en stark längtan efter att det ska satsas på deras hemorter. Dessa önskemål berör många områden, allt från aktivitetsutbud, jobb, utbildning, samhällsservice och kollektivtrafik. Ungdomarna vill se att deras hemorter är levande och utvecklande platser, där möjligheter finns, vilket är avgörande för deras känsla av tillhörighet och framtidsutsikter.

2. Unga vill vara delaktiga i samhället

Ungdomar vill vara aktiva deltagare i samhällslivet. De uttrycker en stark vilja att inte bara påverka utan även att ha ett verkligt inflytande i sina lokalsamhällen. Detta sträcker sig bortom enkla enkäter eller symboliska ungdomsråd i kommunen; ungdomarna efterlyser en djupare delaktighet och ett förändrat synsätt från vuxna. De betonar att vuxna ofta undervärderar ungdomars åsikter och att det finns ett behov av en mer respektfull och inkluderande attityd gentemot ungas röster och idéer.

Vi blickar framåt

Youth 2030 Movement fortsätter dialogen med unga bortom storstädernas gränser. Under de kommande åren kommer vi att initiera fler möten mellan ungdomar i landsbygder och vuxna beslutsfattare, och aktivt arbeta för att bygga strukturer som ger ungdomar långsiktigt inflytande. Genom att bygga på ungdomars visioner, kreativitet och ledarskap sätter vi kursen mot att öka ungdomars delaktighet i samhället – en nyckel till levande landsbygder.

Vi ska säkerställa att unga inte bara blir hörda utan också ses som aktiva förändringsagenter i sina lokalsamhällen. För att uppnå detta måste vi bygga både formella och informella strukturer som främjar tillit och öppen kommunikation mellan unga och vuxna beslutsfattare. Genom att ändra synsättet på ungdomars bidrag och kapacitet kan vi skapa en mer inkluderande och dynamisk samhällsutveckling.

Att engagera unga är avgörande, särskilt i de landsbygdskommuner som kämpar med en minskande befolkning. Genom dialog och samskapande med unga förbättras beslutsprocesserna och känslan av samhörighet och tillhörighet till den egna hemorten stärks. Erfarenheterna vi har samlat från ungdomar i landsbygder är värdefulla lärdomar som kan appliceras i kommuner i hela Sverige.

Youth 2030 Movements sju byggstenar för förändring som vi rekommenderar till kommuner, regioner och myndigheter som verkar i landsbygder:

1. Använd metoder som möjliggör för unga att sätta agendan och definiera behovsbilden i landsbygdsutveckling, tex idéverkstäder.
2. Skapa tillgängliga forum som tex hackathons där unga och vuxna tillsammans tar fram lösningar för en hållbar landsbygdsutveckling.

3. Sektorsövergripande mötesplatser för vuxna aktörer att diskutera utmaningar, möjligheter och formellt ägarskap som tar beslut, förankrar brett och säkerställer långsiktighet.
4. Anställ unga i kommuner och regioner som arbetar med frågor som berör ungdomars behov, stärker ungas inflytande, förverkligar ungas idéer och säkerställer att ungdomsfrågor alltid finns på agendan i beslutsprocesser.
5. Implementera; gå från ord till handling och se till att ungdomarnas egna förslag faktiskt blir verklighet.
6. Säkerställ hållbara strukturer för reellt ungdomsinflytande i projekt- och verksamhetsutveckling i landsbygder: exempelvis ungdomsstyrgrupper med beslutsmandat.

Enligt MUCF och SKR är det bara hälften av Sveriges kommuner som för en dialog med unga om beslut som påverkar dem. Var tredje kommun för ingen sådan dialog över huvud taget.

Hur ser det ut i din kommun? I din region? Och viktigare, hur kan du bidra till att stärka ungas röster i ditt lokalsamhälle?

Tre pusselbitar regeringen kan bidra med:

1. Inrätta en förordning om statsbidrag för kommuner och regioners arbete med ungas inflytande och delaktighet.
2. Inrätta en förordning som ger länsstyrelserna i uppgift att följa upp regioner och kommuners arbete för barn och ungas inflytande och delaktighet i beslut som berör dem.
3. Inför ett nationellt barn- och ungdomsparlament med unga representanter från varje kommun.

Youth 2030 Movement välkomnar alla initiativ som stärker ungas inflytande i samhällsutvecklingen, och ser fram emot att arbeta tillsammans för att riva hindren mellan unga och makten.

YOUTH — 2030

